

Emne nr. 2.

Transport av høy

Emnet transport av høy hører inn under det større emnet høyslått. Vi begynner med denne delen av emnet og ønsker å vite hvordan høytransporten foregår i bygda i dag, om det er foregått noen forandring i manns minne, eller om det er en tradisjon om en slik forandring. Det er av vekt å få vite hvordan det var i den eldste tid man kan berette om, hvordan nye metoder og redskaper er kommet til bygda og når de er tatt i bruk.

For å få et så fullstendig bilde som mulig tenker en seg hvordan en skaffer gresset eller høyet fra vanskelige steder til en lettere tilgjengelig plass (vollen, lunningen), hvordan en kjører høyet derfra og dessuten hvordan en frakter høyet fra enga i det hele tatt.

Dersom en husker noe viktig vi ikke har spurt om, ber vi om å få meddelt det likevel.

Det er ønskelig å få riss eller foto av redskaper, dessuten navn på redskapet og deler av det.

Disse navn bør skrives i dialektform, så nær opp til talemålet som råd er.

1) Brukes det andre måter på mindre gårder eller husmannsplasser enn på større gårder?

Bruker en å slå i utmarka? Dersom en har sluttet med det, når gikk det av bruk? Har utmarkslåtten holdt seg lengre på mindre gårder og husmannsbruk enn på større gårder? Hvor lenge? Hvordan får en mann som ikke eier hest, ført hjem høyet sitt?

2) Hvordan foregår transporten til stakken eller utløa, til hesjen eller tørkeplassen? Bruker en å bære eller trekke høyet? Bruker en tau, børsvolk (kipeband) eller "topp" (bendil), eller sloe av unge trær? Hva kalles det å frakte høy på den måten (bera på topp, sloa gras eller høy) o. l.? Hvor meget dro en på en sloe (over et hestelass stundom), og hvordan lesser en på sloe (f. eks. begynte framme og lesset bakover, for det måtte være lavest bak)?

Hvordan lages børsvolken (kipebandet) eller toppen (bendil)? Lages det en løkke i den tynneste enden som tjukkenden trekkes gjennom, eller tar man bare tak med hånden: den tynne enden og om selve trestammen?

Hvordan lages høybøren (forskjellig ettersom den bæres med tau eller børsvolk)? Hvordan bæres høybøren, holder en tauet over skuldrene eller over hodet? Får bæreren hjelp til å

reise seg med børen? Står hjelperen bak og hjelper mannen eller står han foran og trekker i tauet?

Hvordan var arbeidet delt, var barna med på det?

Brukte man en slags snorsekk til høyet når det måtte rulles ned over bratte skrenter? Hva navn har en på denne (f. eks. ein eller ei meis eller ei rodde eller ein roddesekk), og hvordan er den laget (som grov not f. eks.), og av hva slags materiale (hamp, bast, vidje)? Hva kalles det å frakte høy på den måten?

Brukes løypestreng? Er dette i tilfelle gammelt i bygda? Bruker en kipe for å bære gras eller høy?

Brukes trillebør eller bære? Hvordan er i så tilfelle redskapene laget? Er trillebøren annerledes til høy- eller graskjøring enn til annet bruk? Kan børen til dels bestå av bare to stenger uten tverrbrett eller har den alltid tverrbretter? Brukes børen både av barn og voksne?

Har en til høyfrakt brukt et redskap sammensatt av f. eks. fire langsgående trestaver festet sammen ved en tversgående stav i begge ender? Dette redskap er uten skoning og ligger med stavene like mot jorden, men buer opp fremme i likhet med havet på en slede. Hva kalles redskapet (høytang, må ikke forveksles med høytangen som bindes over høylasset)? Brukes det i brattlendt terren, på sommer- eller vinterføre? Hvor meget høy kan legges på (regnet i byrder eller fengjer)?

3) Kjørte en høyet hjem på sommerføre eller vinterføre?

4) Hva slags kjøredøning brukes i høyonna, firehjulet vogn, langkjerra (langvogn), darrisvogn, vanlig slede eller hjulslede? Hva kalles den?

Hvor lang og bred er høysleden, kjerra eller vogna? Hvordan er forstillingen på høyvogna (eller darrisvogna)? Brukes ordet slede også om høyvogna når den bare har hjul? Hva menes med hjulslede, har den meier foran og hjul bak, eller omvendt? Brukes skoning på meiene på sommer- eller vintersledene?

Var det regler for hvor en fikk kjøre med meier, og hvor en ikke hadde lov til det? Var det tilsvarende regler for hjul? Var det en særlig vogn som bruktes til høy- og kornkjøring, eller brukte en alminnelig arbeidsvogn som ble forsynt med en spesiell grind? Hvordan var denne grinden og hva navn hadde den? Har den blitt forandret i manns minne? Hva består forandringene i og når kom de til.

Brukte en skrinder, krøkler eller annet for å holde høyet på vogn eller slede?

Hvordan ble lasset lagt opp, hvor meget høy går det i et lass (hvor mange byrder eller fengjer f.eks.)? Var det noen regler for det aller siste lasset, skulle det f. eks. være større eller mindre enn de øvrige? Var en nøye med å skrape alt sammen til sist, eller skulle det ligge noe igjen? Hvordan festes lasset, med tau, stang eller høytang? Hvordan ser høytangen ut? Hva heter tauet som de binder lasset med (gyrdatog)? Hva kalles det å feste lasset med tau (gyrda f. eks.)? Er det forskjell på hovolda til byrdatog og til gyrdatog? Skulle det være noe bestemt forhold mellom høystakken og lasset og mellom sommerlass og vinterlass? Brukes en eller to hester for høysleden om sommeren?

5) Hvordan var transporten ordnet ved fellesslåt? Hvordan ble høyet delt (i bører eller lass)? Hva tid kjørte de høyet hjem fra utslåtter og stølsslåtter? Kjørte bøndene som hadde utslåtten nør hverandre samtidig? Hvem bestemte tiden? Hvordan ordnet de med brøyting?

6) Hvordan foregår transporten av høyet fra utmarka om vinteren? Hvordan blir det ordnet med brøyting? Hvordan arter hele kjøredagen seg?